

Eston Bağımsızlık Savaşı Öncesi Eston Kimliğinin ve Eston Milliyetçiliğinin Yükselişi

Numan Dadak

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye

ndadak@ankara.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2860-0177>

Received: 28 July 2019, **Accepted:** 04 September 2019, **Online:** 30 October 2019

Özet

Estonyalılar, Avrupa'da uzun yıllardır var olan milletlerden birisidir. Estonların, Fin-Uygur halklarından geldiği veya bu halklarla yoğun kültürel ve sosyal etkileşim içinde olduğu iddia edilmektedir. Estonlar, tarihsel süreç içerisinde Baltık Denizinin kenarına yerleşmiş ve bu bölgede var olmaya devam etmiştir. Estonlar yaklaşık yedi asır Ruslar, İsveçliler, Danimarkalılar ve Almanlara karşı özgürlük mücadelesi vermiştir. Estonlar, bu esaret döneminde Eston kimliğini korumayı başarmışlardır. Estonya 24 Şubat 1918 tarihinde devlet, olarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlık ilanının sonrasında, Estonya, Almanlar ve Ruslar'ın saldırısına uğrasa da, Estonya önce Almanları sonra da Bolşevikleri yenmeyi başarmıştır. Estonya'nın bağımsız bir devlet olma başarısını elde etmesinde, bağımsızlık savaşı öncesinde yaşadığı ulusal uyanış ve bu uyanışla birlikte oluşan Eston milliyetçiliği ve kimliği önemli rol oynamıştır. Bağımsızlık savaşı öncesinde Eston halkı arasında Eston milliyetçiliğinde bir yükseliş meydana gelmiştir. Almanları ve Bolşevikleri mağlup etmenin ardından Estonya, 2 Şubat 1920'de Rusya/Bolşeviklerle yaptığı Tartu Anlaşmasıyla bağımsız bir devlet olmuştur. 1940 yılına kadar bağımsız bir devlet olarak kalan Estonya, 1940 yılında Sovyetler Birliğine katılmıştı. Estonya yaşamış olduğu bağımsızlık savaşı sürecinde halk arasında yükselen milliyetçilik bağımsız Estonya ulus devletinin kurulmasını sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Estonya, Bağımsızlık, Milliyetçilik, Eston Kimliği

The Rise of Estonian Identity and Estonian Nationalism Before the Independence War of Estonia

Abstract

Estonians are one of the nations that have existed in Europe for many years. It is claimed that the Estonians came from the Finnish-Uighur peoples or had intense cultural and social interaction with these peoples. The Estonians had settled on the edge of the Baltic Sea in the historical process and continued to exist in this region. The Estonians had fought for nearly seven centuries against the Russians, the Swedes, the Vikings and the Germans. In this struggle, the Estonians managed to maintain the identity of Eston during this period of captivity. Estonia declared independence on 24 February 1918 as a state. After the declaration of independence, Estonia was attacked by the Germans and the Russians, but Estonia had succeeded in defeating the Germans and then the Bolsheviks. Estonian nationalism, Estonian identity and the national awakening before the war of independence played a significant role in the success of Estonia as an independent state. Before the war of independence, there was an increase in Estonian nationalism among the Estonian people. After defeating the Germans and the Bolsheviks, Estonia became an independent state with the Tartu Agreement with Russia / Bolsheviks on 2 February 1920. Estonia remained an independent state until 1940, and it joined the Soviet Union in 1940. The rise of nationalism among the people during the independence war in Estonia led to the establishment of an independent Estonian nation-state.

Keywords: Estonia, Independence, Nationalism, Estonian Identity

Giriş

Estonlar, Avrupa’ da uzun yıllardan beri varlık gösteren toplumlar arasında yer almaktaydı. Baltık Bölgesinde Estonların kümelendiği alan, tarihsel süreç içinde büyük bir değişiklik göstermemiştir. Prehistorik dönemde, diğer Avrupa devletleriyle karşılaştırıldığında Estonya’nın yerleşik olduğu alan Danimarka, İsviçre, Hollanda ve Belçika’dan daha geniş bir alanı oluşturmaktaydı. Estonya’nın güneyinde yer alan Peipus Gölü, Slav ve Fin ırklarını bir birinden ayıran doğal bir sınır olarak görülmekteydi (Raun, 2001, 4). Baltık bölgesinde yaşayan Estonlar ve Finler “Hint-Avrupalı” (İndo-European) değildi. Estonlar daha çok Fin-Ogur olup dil olarak da Fin dillerini konuşmaktaydı. Estonlar, Finler gibi farklı dil ailesinden gelse de, Baltık Bölgesini oluşturan Courland (Litvanya), Livonia (Livonya, Letonya) ve Estland (Estonya) gibi üç ana unsurdan birini oluşturmaktaydı (Dini, 2014, 36).

Estonyalıların (Estlerin) “tarak seramikçisi/çömlekçisi” (comb pottery) olarak bilinen ataları 5.000 yıldan daha uzun bir süredir Baltık Denizinin Güneydoğusunda yaşamaktaydı. “Esti” veya Estonya adı “Aisti” kelimesinden gelmişti. “Aisti” kelimesini Almanlar Vistula Nehrinin Kuzeydoğusunda yaşayan halklar için de kullanmaktaydı. İlk kez “Aisti” kelimesini Romen Tarihçi Tacitus kullanmıştı. İskandinavlar da Finlandiya körfezine “Eistland” ve bu çevrede yaşayan halka da “Aisti” ismini vermişlerdi (O’Conner, 2006, 7), (Coleman, 2015, 7). Milattan sonra, 1154’de ilk Estonya haritası çizilmişti. Bu Estonya haritası Norman Sicilya Krallığı (II.Ruggero) zamanında Arap Coğrafyacı “*Al Idris*” tarafından çizilmişti (Haagensen, 2017, 3).

Estonyalılar da Fin-Uygur halkından geldiklerinden bu isim adı altına girmektedirler. Arkeolojik çalışmalara göre Baltık bölgesindeki insana dayalı aktiviteler (M.Ö) 8000 yıl öncesine uzanmaktaydı. Estonlar ise Baltık Bölgesine (M.Ö) 3500’lü yıllar civarında gelmişti (Coleman, 2015, 7). Muhtemelen buz çağından sonra bu bölgeye gelen ilk insanlar Estonlardı. (Haagensen, 2017, 2). Baltık Bölgesi hakkında kabul gören bir diğer teori ise bu bölgedeki çömlekçilik ve seramikçilik kültürüyle ilgiliydi. Bu kültürün izlerine rastlanan yerlerin başında ise Baltık Bölgesinde Estonların yaşadığı alan gelmekteydi. Buna göre Estonların çömlekçilik ve seramikçilik kültürüyle ilgilendiği, çömlekçilik ve seramikçilik işini bildiği iddia edilmekteydi. (Dini, 2014, 229). “*Geç dönem taş devri*” olarak adlandırılan bu 4000-1500 (M.Ö) yıllarında Baltık Bölgesinde Estonların yaşadığı Eistland’da (Estland) yapılan seramik ve çömlekçilik faaliyetlerinin Kuzeydoğu Avrupa’ya Ural halklarından ve bölgesinden daha kuvvetli bir ihtimal olarak ise, Fin-Uygur halklarından geldiğine ilişkin bir teori bulunmaktaydı (Raun, 2001, 9). Bazı kaynaklara göre ise, çömlek ve seramik yapan kültürün unsurları M.Ö. 2500’lerde, Baltık bölgesindeki Estonların yaşadığı topraklara gelmişti. Bu unsurlar Eistland’a çömlek kültürünü getirmişti. Arkeolojik çalışmalara göre, çömlek ve seramik işinin Ural Dağları eteklerinde yaşayan Fin-Uygur boylarında da yapıldığı ileri sürülmüştü (Laur, 2000, 16) (Laur-Lıkas Vd., 2000, 16). Fin-Uygur halkları diğer Baltık halklarıyla birlikte 3000-2000 (M.Ö.) Baltık Denizi kıyılarına yerleşmişti (O’Conner, 2015, 8),(O’Conner, 2006, 8). Hatta Fin, Baltık dillerinin ucu Volga’ya kadar gitmekteydi. Bu haliyle Estonların milattan önce 20-15. yüzyıllarda Baltık Bölgesine geldiği ve milattan önce II. Milenyumdan (M.Ö 3000-2000’ler) itibaren de Baltık kelimelerinin Fin dillerine girdiği, Finler ile Baltlar arasında bir etkileşim olduğu söylenmekteydi. Finiklerin, Volga’nın üst kısmı boyunca Çuvaş, Tataristan ve Başkır’a kadar uzanan alanda yaşadıkları iddia edilen dönemde bazı kelimelerin dillerine girmiş olabileceği ileri sürülmekteydi. Fin dillerindeki bu etkileşime göre Estonların Ural-Altay bölgesiyle ilişkisinin olduğu, hatta bu

bölgeden Baltık bölgesine gitmiş olabilecekleri iddia edilmekteydi (Dini, 2014, 229). Bu çerçevede, bazı dilsel, arkeolojik ve antropolojik deliller Ural ve Fin-Uygur halklarının durumu hakkında güvenilir teorilerin inşa edilebileceğini göstermekteydi. Bu kapsamda, Fin bilim adamı *Castren* bir teori geliştirdi. Geliştirdiği bu “*Altay teorisine*” göre, Ural-Altay halkları Altay Dağlarının eteklerinde yaşamaktaydı. Urallar ve Altaylar arasındaki etkileşim ispatlandığı için bu durum kesinlik kazanmıştı. XIX. yüzyılın ortalarında ise Fin-Uygurların antropolojik olarak Moğol olduğu gibi “*yersiz bir sav*” ileri sürüldü. Altay görüşüne karşı olarak, *Setala ve Heikki Ural* teorisini ileri sürerek, Fin-Uygurlar ve Samoyedlerin Kama ve Oka nehirleri arasındaki Volga nehri civarındaki alandan geldiği iddia edilmişti. Fakat Fin, Eston ve Macar bilim adamları Fin ve Uygurların orijinal yuvalarının Ural Altay dağlarının batısı olduğu konusunda anlaşmışlardı. Fin-Uygur bölgesi zayıf bir popülasyonun yerleştiği grup boyunca belki de Ural Dağlarından Baltık Bölgesine kadar genişleyen ve böyle bir alanı kapsayan bir alan olarak kabul etmek gerekmekteydi. Eston bilim adamı *Karin Mark*, Balto-Finlerin Kafkas bölgesinden geldiğini çünkü fiziksel olarak da Kafkas ırklarına benzediklerini ileri sürmüştü (Raun, 2001, 6-7). Görüldüğü üzere Estonların, kültürel, fiziksel görünüş, arkeolojik ve antropolojik olarak, Fin-Uygur halklarına benzediğine ilişkin bazı tezler ve tespitler bulunmaktaydı. Estonların Altay Dağları civarından Karadeniz’in Kuzeyinden Baltık Bölgesine geldiği, kendileriyle beraber çömlekçilik ve seramikçilik gibi kültürel öğeleri de Baltık bölgesine getirdikleri kabul görmekteydi.

Bununla birlikte Eston dili, Ural veya Fin-Uygur dil ailesinden gelmekteydi. Fin-Uygur’un, Uygur kolu, Macar Ob-Uygur alt grubunu ve Ostyak dillerini kapsamaktayken, Fin kategorisi ise Perm-Fin (Votyak Zyrian) Volga Fin, Sami ve Balto-Fin dillerinden oluşmaktaydı. Estonca da Balto-Fin dil ailesinin alt grubuna dahil olup (Raun, 2001, 5). Fin-Uygur dil ailesinin Ural kolundan gelmekteydi. Bilindiği üzere bir dilin lehçeleri veya alt kolları aynı dil olarak değerlendirilmekteydi. Bu açıdan Estonca’nın dilsel olarak Baltık/Germen ve Baltık Slav dillerinden farklı bir dil olduğu anlaşılmaktaydı (Genç, 2002, 8), (Özden, 2009, 6). Estonyalılar konuştukları dil, coğrafi, kültürel ve politik açısından “Balt” olarak nitelendirilse de (O’Conner, 2006, 8), Estonca ve Fince, Fin-Uygur diline yakındı ve aynı bölgede bulunan Litvanya ve Letonya dillerini konuşanlar tarafından kolayca anlaşılılmamaktaydı. Bununla birlikte Estonca Rusçadan etkilenmenin yanında, Almandan ve Alman kültüründen de etkilenmişti. Almanlar XIII. yüzyıldan itibaren XX. yüzyıla kadar ekonomik, politik ve kültürel olarak kendi etkisini Estonlar üzerinde hissettirmişti (O’Conner, 2006, 5). Estonlar, kökleri doğudan gelmiş olsa da, Danimarkalılar ve Almanlar tarafından XII.-XIII. yüzyılda

Avrupa kültürüne dahil edilmişti. Bu tarihten itibaren Estonlar ekonomik ve kültürel olarak Batıya yakın kalmayı tercih etmişti (Corum, 2013, 8).

Estonlar, diğer ilk çağ toplulukları gibi, ailelerin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde tarımla uğraştığı, erkek egemenliğine dayalı bir toplum olarak ortaya çıktığı görülmekteydi (Coleman, 2015, 7). Eston toplumuna ilk çağlarda tarım toplumu demek mümkündür. Yapılan tarım kendi kendine yeterli, hane halkının yaşamını sürdürmesini sağlayan küçük alanlarda yapılan bir tarzdaydı. Evin kontrolünde ve toprakların idaresinde erkek egemenliği göze çapmaktaydı (Raun, 2001, 10).

Eston milliyetçiliğini oluşturan Estoncanın ve Estonların köken olarak nereden geldiğini bilmek Eston kimliğini ve milliyetçiliğini anlamak adına gereklidir. Bunun yanında, Estonların köken olarak geldiği yer dışında, Estonların ait olduğu dil ailesi ve toprak ile olan durumları Eston milliyetçiliğini artıran diğer gelişmeler arasında yer almaktaydı. Tüm bu unsurlar Eston milliyetçiliğinin doğuşunda önemli rol oynadığı için bu bölümde bu konular hakkında genel bir değerlendirme yapılmasının yerinde olacağı değerlendirilmiştir.

Estonya'nın Esaret Yılları

Baltık Bölgesi, 1200'lü yıllarda, Estland, Courland ve Livland bölgelerinden oluşmaktaydı. 1200-1795 yılları arasında Baltık Bölgesinde politik yapı aynı değildi. Bölgeler arasında tek düze bir bağlılık bulunmamaktaydı. Bölgeler farklı gruplardan oluşmaktaydı. Bunların arasında aynı dine sahip olma ve aynı sosyal ilişkiyi sürdürmeden kaynaklı komşuluk ilişkisinden daha öte bir ilişki bulunmaktaydı. Estonyalılar, Estonya'da yani Estland'da oturmaktaydı. Finler, Kuzey Livonya'da; Letonlar ise Courland ve Güney Livonya'da yaşamaktaydı. Estonlar ile Letonlar arasında konuşma, yaşam biçimi, karakter gibi parametrelerde farklılıklar bulunmaktaydı. Bu iki ırk yaklaşık yedi yüzyıl farklı güçler tarafından işgale maruz kalmıştı (Prothero, 1920, 14). XIII. yüzyılda Almanların istilasına uğramadan önce, çiftçilikle uğraşmakta olan Estonlar; buğday, çavdar, darı yetiştirmenin yanında sığır, at, keçi koyun ve kümes hayvanları da beslemekteydi. Estonlar, politik olarak, dağınık küçük kabileler halinde yaşamaktaydı. Baltık kabileleri, Alman şövalyeleri ve 1198'deki haçlı seferiyle Hristiyanlaştırılmaya başlanmıştır. Gerek Baltık bölgesinin Hristiyanlaştırılması ve gerekse de bölgeyi boyunduruk altına almak amacıyla, *Albert von Buxhovenden* tarafından "*Kılıçların Kardeşliği*" ve Livonia Piskoposluğu kurulmuş, bu iki oluşum bölgenin Hristiyanlaştırılması adına önemli çalışmalar yapmıştı (O'Conner, 2006, 8).

Estonlar, milattan sonra 500-700 yılları arasında Baltık Denizi çevrelerine ve Finlandiya körfezinin Güney kesimlerine yerleşmişti. Estonlar İskandinav kültüründen de etkilenmişti. Denizcilik, ticaret yapma ve ganimet toplama gibi işleri İskandinav kültüründen belli bir süreliğini alıp kendi kültürlerine de ekleyerek devam ettirmişlerdi (BOA, HR,SYS, 2679, 83). Özellikle 1000’li yıllarda Baltık Denizinde gemiciliğin başlamasıyla birlikte, Estonlar Doğu ile Batı arasında bir ticaret rotası oluşturmuşlardı. Bu durum 1200’lü yılların başlarına değin devam etmişti. Estonların bu ticaret rotası Estonya’dan başlayarak İsveç’in Gotland adası üzerinden Almanya’nın Kuzey kasabalarına uzanmaktaydı. Estonlar yeni oluşan “Hanse” olarak adlandırılan ticaret grubuyla, Rusya ve Doğu Baltık Bölgesi kıyılarıyla karlı bir ticaret yapma çabası içerisindeydi (Haagensen, 2017, 4). Zaten çok geçmeden, 1300’lü yıllarda Baltık Bölgesi Hanseatic (Hansa) Birliği’nin kontrolüne girmişti (Mossolova & Raju, 2004, 17). 1202-1216 yıllarında Estonlar İsveç kıyılarına yakın olan Eland (Öland) adasına saldırılar yapmaya başladı. Bu saldırı (Coronians/İsveçli) Kronyalıları kızdırdı. Ve bu durum Baltık bölgesinde özellikle Estland’ın Alman Kralı ile Kronyalılar arasında çok geçmeden bir savaş başlamasına neden oldu. 1267’de Teutonic (Alman/Germen Hristiyan Dini Yönetici) Kral Bölgeyi tamamen ele geçirdi (Dini, 2014, 292).

Estonyalıların tarihsel süreç içerisinde, 1000’li yıllardan bu yana Rus, İsveç ve Vikingler ile başlayan temasları, 1208-1227 yılları arasında Letonlar, Ruslar, Livler Polonyalılar ve Almanlara karşı özgürlük mücadelesine dönüşerek devam etmişti. 1227-1340 yılları arasında Almanların, Danimarkalıların/Vikingler, Livlerin ve İsveçlilerin Estonya topraklarına egemen olmak için girişimde bulunmaya başladıkları yıllardı (Miljan, 2015, xxv-xxvii), (Miljan, 2004, 2-3). IX.-XIII. yüzyıllar arası döneme kadar Almanların ve Danimarkalıların Baltık Bölgesine olan ilgisi bu dönemden sonra Estland’a yani Estonya’ya çevrilmişti (Dini, 2014, 267). Danimarkalıların ve Almanların Baltık Bölgesindeki misyonu Livonya ve Estland’ı Hristiyanlaştırmaktı. Bunu yaparken belirledikleri en önemli rota, Batıdan başlayarak İskandinavya üzerinden Almanya kanalıydı (Dini, 2014, 283). Aslında Estonya’nın işgal edilmesinin asıl nedeni ekonomikti. Ticari malların üretim yerlerine yakın olan bu pazar yerinin kontrol altına alınması gerektiği düşüncesi Estonya’ya saldırıları başlatmıştı. Estonya’yı işgal edenler, bu ticari işgali haklı çıkarmak için “dinsiz” Estonya halkını Hristiyanlaştırma gibi görünen bir sebep ortaya atarak işgal için ellerinde haklı bir gerekçe yaratmaya çalışmışlardı (Haagensen, 2017, 4). Yani Teutonic düzen, aslında deniz aşırı ticaretin geliştirilmesini ve Estonya ve diğer Baltık beldelerinin Hristiyanlaştırılmasını amaçlamaktaydı (Prothero, 1920, 15). Bu dönemde, Baltık halklarının İskandinavya, Vikingler ve Slavlar ile savaş

halinde oldukları genel bir dönemdi (O’Conner, 2015, XIII). Baltık bölgesi için 1208-1211 yılları özgürlük için verilen mücadelenin ilk tecrübe edildiği, 1215-1221 yılları arasında özgürlük için verilen mücadelenin yoğunlaştığı bir devirdi (Laur, 2000, 39). Bu yoğun mücadeleye rağmen, 1220 yılının kış mevsiminde Estonya Danimarkalılar ve Almanların kontrolü altına girmişti (Raun, 2001, 16). Sonrasında 1227 yılında ise Danimarkalılar Estonya’nın fethini tamamlamışlardı (O’Conner, 2015, XIII). Estonya 1250’li yıllarda da çeşitli güçler tarafından işgal edilmişti. Bunlar arasında en güçlüsü Livonya’nın (Teutonic) Alman Kralıydı. Estonya bölgesine yeni gelenler ile yerli Estonlar arasındaki anlaşmazlıklar ve çatışma nedeniyle Alman Kralı’nın egemenliği uzunca süre devam etti. Bilinen en meşhur (Teutonic) Alman Kral Sebastian Münster’di (Haagensen, 2017, 5). Estonya, 1200’lü yılların başından itibaren Alman Kralın eline düşüncü Danimarkalı ve Alman haçlıların seferleriyle Estonyalılar Hristiyanlaştırılmaya başlanmıştı (Mossolova & Raju, 2004, 17). Estonya ve Livonya XII. ve XIV. yüzyıllarda Alman Krallar döneminde Baltık Bölgesi Hristiyanlaştırılmıştı (Dini, 2014, 284). Estonya’nın (büyük bir bölümü) Danimarkalılar tarafından istila edilme süreci, Livonya adasının satılmasıyla sonuçlanan ve 1343-1345 yılları arasında gerçekleşen “köylü ayaklanması” olarak da bilinen “*St. George’s Güni Ayaklanmasına*” kadar sürmüştü (O’Conner, 2006, 10). Bu başarısız isyandan sonra Estonya yeniden Alman Kral’ın eline düşmüştü (Prothero, 1920, 13). Aslında bu isyan umutsuzluğun varlığını ortaya çıkarmıştı. Bu dönemden sonra XIV. yüzyıldan itibaren Alman nüfuzu ve nüfusu Baltık Bölgesinde güçlenmeye başlamıştı (Prothero, 1920, 16). Kısacası 1217 yılında Alman istilasına uğramış Estonlar 1346 yılında tamamen Almanların idaresine girmişlerdi (Türkdoğan, 2005, 303).

Ayrıca bu dönemde Hansa Birliğini destekleyen Papa, Estonların ve diğer Baltık Bölgesinin Hristiyanlaşmasını sağlamak için Baltık Haçlı Seferi yaptırımında bulunmuştu (O’Conner, 2006, XV) (O’Conner, 2006, XV). Alman Teutonic Kral XII. Yüzyılda, Estonya’daki Baltık paganları hakimiyeti altına aldıktan sonra burada feodal bir sosyal düzen kurdu. Bu feodal düzenin ana unsurunu ise Alman Lortları ve onların emrinde çalışan Eston köylüleri oluşturmaktaydı (Purs, 1994, 23). Teutonic dönemin oluşturduğu toprak lortları, Eston halkının özgürlük içeren tüm haklarını sınırlandırmıştı (Prothero, 1920, 15). Alman Kralının ve Haçlıların işbirliği ile Haçlı seferleri kapsamında yapılan savaşlarda, Estonya’nın en son kalesi de (en güçlü olduğu bölge) Haçlılar tarafından fethedilince Eston halkının Hristiyanlaştırılması önünde bir engel kalmamıştı (Coleman, 2015, 7).

Danimarka Kralları'da Estonya'yı hakimiyetleri altına almak istemişlerdi. Bu kapsamda 1219'da II. Waldemar Estonya'ya bir ordu ile saldırarak, Estonya'nın Kuzey kısımlarını kontrol altına almayı başarmıştı. Yeni kurulan Reval (Tallinn) şehri de Danimarkalıların hakimiyeti altına girmişti. Sürekli isyan eden halktan ve sürekli savaşa konu olan bölgeden usanan IV. Waldemar Estonya'yı Cermen/Alman kontlarına para karşılığı satarak memleket halkının, üç yüzyıl süreyle Alman lortlarının esiri olarak yaşamasına sebep olmuştu (Akşam, 28 Eylül 1939, 5). Bu dönemde, Danimarka Estonya'nın %20'sine Almanya ise %80'ine hükmediyordu. Fakat Danimarkalılar Tallinn'i idare ettikleri için oransal olarak az olan hakimiyetleri güç olarak fazlaydı (Raun, 2001, 18). Ancak, Alman tacirler bu bölgede çok geçmeden hakim olmuş, sahip oldukları ticaretin getirdiği nüfuz ve şehir meclisindeki çoğunluk nedeniyle Estonya ekonomik ve politik hayatında üstün bir konuma gelmişlerdi. Almanlar, Estonların ekonomik faaliyetlerini sınırlayarak onları kalifiye olmayan bir işgücü haline getirmeye çalışmıştı. Böylece Estonlar vasıfsız işçi olarak Almanların emrinde çalışmaya hazır hale gelmişti (Raun, 2001, 23)). Almanlar, Estonya'yı işgal edip yerleştikten sonra Eston topraklarını işletmeye başlamışlardı. Almanlar, Eston köylüleri de Alman toprak lortlarının arazilerinde ve malikanelerinde çalıştırmaya başlamışlardı (BOA HR,SYS, 2679, 84). Bununla birlikte, küçük lortlar arasındaki aralıksız devam eden kan davaları, korsanların ve dış güçlerin devam eden tehditlerine rağmen XIV ve XV. yüzyıllarda Eston bölgesinde ticaret ve refah artmış tarım gelişmişti. Eston Bölgesi ve özellikle Livonya Kuzey Avrupa'nın tahıl ambarı haline gelmişti (Haagensen, 2017, 6).

Livonya, Alman elitlerinin vesayetinde gelişmekteyken, diğer yandan Moskova Çarlığı da güçlenmekteydi. Çar Korkunç İvan, ihmal edilmez bir güç haline gelmişti. İvan, Livonya bölgesini Rusların Baltık Denizine çıkış kapısı haline getirmek istiyordu. Çok geçmeden Livonya Konfederasyonu ile Çalık Rusya'sı savaşmaya başladı. Bu savaş büyük oranda bitse de aralıklarla devam etmişti. Savaş her iki taraf içinde yıkıcı olmuştu (O'Conner, 2006, 14). Rus Çarı Korkunç İvan XVI. yüzyılda Estland'ı ele geçirmek için Livonya savaşıyla ilk kez girişimde bulunsa da, bu girişim Ruslar için felaketle sonuçlandı. İsveç ve Polonya Estland ve Livonya'yı kısmen paylaşmıştı (Purs, 1994, 23). Fakat 1500'lü yıllarda Moskova'nın artan ekonomik ve askeri gücü ulus devletlerin merkezileşmesini azalttı. Baltık Almanlar, Batıya doğru evrilen yeni komşuları Moskova Düklüğünden korkmaya başladı (Haagensen, 2017, 6). Ayrıca 1500'lü yılların ilk yarısında Avrupa'da başlayan Reform hareketleri kendisini Estonya'da göstermeye başlamıştı (Mossolova & Raju, 2004, 17). 1525 yılında Estonya adına güzel şeyler olmaya başlamıştı. Bu dönemde Avrupa'daki reform sürecinin Estonya'ya

da ulaşması sonucunda, Reform siyasi alan yanında, diğer alanlara da sıçramıştı. Reform sürecinde sanatsal baskı gelişmiş, bu gelişme ilk Estonca kitabın basılmasına kadar uzanmıştı. Nihayet 1525 yılında Lüteryencilüğün bir özeti basılmıştı. Bu dönemde Estonya’da yapılan kiliselerde de Reform hareketinin izleri görülmekteydi (Haagensen, 2017, 7). 1558 yılında Rusların istila ve baskınlarının önlenmesinden sonra, Baltık (yerel) Alman asilzadeleri, Estonya’yı yönetmeye devam etti. 1561’de Livonya Savaşı sırasında Kuzey Estonya İsveç hakimiyeti altına girdi (Coleman, 2015, 7). Bununla birlikte, refah ve ideolojik çürüme nedeniyle Almanlar güçlerini kaybetmeye başlayınca, Polonya ve Litvanya’nın bölgeye hakim olma iştahı kabardı. Estonya’daki refahın azalmasına ilave olarak reform hareketlerinin etkisiyle birlikte Alman hakimiyeti iyice zayıflamaya başlamıştı. Çünkü Reform hareketleri Teutonic (Dini Alman) Kralın otoritesini etkilemişti. Bu otoritenin zayıflamanın sonucu olarak 1558 yılındaki Rus Savaşından sonra, Baltık Bölgesinde Estonya İsveçlilere verilirken, Livonya Polonya’ya verildi. Halihazırda Polonya tımarlığı olan Corland ise Kettler hakimiyetinde kısmen özerk bir yapı haline geldi (Prothero, 1920, 16). Bir anlamda 1561 yılında Teutonic (Hristiyan Dini Alman) hakimiyeti çözülmeye başlamıştı (Prothero, 1920, 13). Ancak 1595 yılında Rusya ile İsveç arasında büyük bir savaş çıkmıştı. Bu savaş sonucunda 1619’da yine Estonya toprakları İsveç egemenliğine girmişti (Türkdoğan, 2005, 303). 1584 yılında İsveç Estonya’yı kendisine ilhak edince, Estland Düklüğünü kurdu. 1629’da ise Polonya Livonya’yı İsveç’e vermişti (O’Conner, 2015, XIV). Genel olarak, 1558-1581 yılları arasında Rusya, İsveç, Danimarka, ve Polonya ve Litvanya arasında geçen Livonya Savaşının yıkıcı etkilerinin görüldüğü yıllardı (Haagensen, 2017, 7). Bazı kaynaklarda Livonya Savaşı’nın 1558-1583 arasında olduğu da ifade edilmekteydi (Mossolova & Raju, 2004, 17). Bu nedenle 1629-1699 yılları arasında İsveç dönemi olarak adlandırılmıştı (Miljan, 2004, XXXI), (Miljan, 2015, 7). Aslında Estonya için, İsveç dönemi 1583 yılında Estland’ın yani Estonların yaşadığı bölgenin İsveç’e geçmesiyle başlamıştı. Bu nedenle bazı kaynaklar İsveç dönemini 1583-1721 yılları olarak kabul etmekteydi (Mossolova & Raju, 2004, 17). Estland ve diğer Baltık Bölgesinin ileri gelenleri de İsveç Kralının himayesini istemesiyle, Estonya iki yüzyıl kadar da İsveç’e bağlı olarak kalmıştı (Akşam, 28 Eylül 1939, 8). Bu dönemde İsveç Kralı, Estonların şartlarını düzeltmelerine izin vermiş hatta şartların düzeltilmesine destek de vermişti. Bu kapsamda bir köylü kanunu çıkarılmıştı. Bu kanunla Eston köylülerin çalışma şartları, çalışma düzenleri ve nasıl vergilendirilmeleri gerektiği düzenlenmişti. Ayrıca köylülerin toprak lortlarının ve asilzadelerin arazilerinde, ev, şato ve malikanelerde çalıştırılmalarının karşılığında bir ücret ödenmesi, köylülerin bu işlerde kiralanması halinde ödenecek miktarların da belirlenmesi bu kanunla yapılmıştı (BOA, HR,SYS, 2679, 84). Köylüler hakkında ölüm cezası verme hakkı soylulardan, toprak lortlarından,

asilzadelerden ve şövalyelerden alınmıştı. İsveç hükümetinin bu kararlarına, soylular ve feodal beyler karşı çıkmasına rağmen, Estonların medenice ve insanca yaşaması için gerekli olan asgari şartlar sağlanmaya çalışılmıştı (BOA, HR,SYS, 2679, 85). Estonya’da Orta çağdan bağımsızlığa kadar sosyal hiyerarşi yabancı elitlerin yani toprak lortları ve ticaretle uğraşan asilzadelerin empoze ettiği şekilde oluşmuştu (Dini, 2014, 29). Aslında Teutonic yani Hristiyanlığa dayanan dini kral tarafından idare edilen feodal düzenin zayıflaması, ve Eston köylülerinin bazı haklar elde etmesi çok büyük bir değişiklik meydana getirmemişti. Estonyadaki asilzadeler İsveç yönetimi ile bazı şartlarda anlaşarak kendi imtiyazlarını güvence altına almıştı. Örneğin Almanca resmi dil olarak kalmış, Luteryen kilisenin zarar görmemesi teminat altına alınmıştı (Prothero, 1920, 16). Genel olarak Estonya, 1345 yılından itibaren Estonya, Danimarka, Almanya, Rusya, Polonya ve İsveç’in bir çekişme alanı haline gelmişti. Bu tarihten sonra Baltık bölgesinde güçlerin Estonya’ya ve diğer Baltık Bölgesine hakim olma çabaları artış göstermişti (BOA, HR,SYS, 2679, 84).

Bununla birlikte 1630’lu yıllara gelindiğinde, İsveç Kralı II.Adolf Gustav köylülere geniş bir özerklik tanımıştı (Coleman, 2015, 8). Kral 1632 yılında Tartu’da bir Üniversite bir de matbaa kurulmasına izin vermişti. Böylece Tartu/Dorpat Üniversitesi ve Tartu Üniversitesi matbaası kurulmuştu (Mossolova & Raju, 2004, 17). Estonya’da basım merkezi bulunmaması ve Almanların Almancayı resmi dil yapması nedeniyle, Estonca yazılı bir eser 1632 yılına kadar mevcut değildi. Estonca basılan ilk kitap ise dini bir kitaptı. Ancak dini temalı da olsa kitabın Estonca olması açısından önemliydi (Dini, 2014, 29). Kral, yine bu çerçevede Estonya’da ilk defa Eston dilinde eğitim veren okul açılmasına müsaade etmişti. 1632’de ise Kral’ın, Tartu’da bir Üniversite ve baskı merkezi kurması, Eston halkının aydınlanması adına atılmış önemli bir adım olarak değerlendirilmişti. İsveç Kralının bu müsamahakâr yönetimi, 1721 yılında İsveç’in yenilgisiyle sonuçlanan ve sonucunda yapılan Nystas Anlaşmasıyla birlikte Rusya kendi kurallarını Estonya’ya dayatmaya başlamasına kadar devam etmişti. Estonların İsveç döneminde elde ettiği haklara ve uzun bir süre İsveç hakimiyetinde kalmasına rağmen Estonya’da yaşam, kilisenin de etkisiyle, şehir ve kasaba yönetimlerinde ve eğitimde 1918’lere kadar daha ziyade Alman etkisi altında kalarak devam etmişti (Coleman, 2015, 8). Bu dönemde Tartu ve Tallinn’de ortaokullar kurulmuş, Estonya okuryazarlığı artmıştı. Tartu ve Tallinn’de kurulan matbaalar sayesinde Estonca gelişme göstermişti. Matbaanın kurulmasından sonra 40 adet Estonca kitap basılmıştı. Estonya ve Livonya’da 38 okul açılmış, 800 öğrenci bu okullarda eğitim görmeye başlamıştı. Estland’da ise 8 okul açılmış, bu okullarda 200 öğrenci Estonca eğitim görmeye başlamıştı (Raun, 2001, 32-33). İsveç hükmünden sonra, Estonyalılar yaklaşık 200

yıllık bir baskı dönemine girecekti. İsveç döneminde yetkileri ellerinden giden Alman toprak lortları, İsveç döneminden sonra kaybettikleri yetkileri geri kazanmaya başladı. Bu baskı döneminde, Eston nüfusu köleliğe doğru dönüşmeye başlamış, Eston köle sayısı giderek artmaya başlamıştı. Toprak lortları ve asilzadeler Eston nüfusu hakkında Rus Hükümetine bir deklarasyon yayınlamışlardı. Bu deklarasyona göre: Eston köylüsünün sahip olduğu beden ve ruh toprak sahibine ait olup, onun malıydı. Eston köylüleri tek başlarına hiçbir şeye sahip olamayacaktı. Eston köylüleri, kendileri veya başka bir toprak sahibi için çalışamayacak, kendi adlarına bir araziyi işleyemeyecek, sadece sahiplerinin mallarını toplayabileceklerdi (BOA, HR,SYS, 2679, 85). Vergiler ve köylünün kölelik derecesi toprak sahibinin isteklerine göre belirlenecekti, toprak sahipleri köylüyü cezalandırmada sınırsız yetkilere sahip olacaktı (BOA, HR,SYS, 2679, 86).

Bu zaman süreci içinde uzayıp giden savaşlar istilalar sonucu pek çok Eston çiftlik sahibi ve köylüsü çift-liklerini ve sahip olduğu toprağı terk etmişti. Estonlar tarafından terkedilen bu çiftliklere ve arazilere Almanlar tarafından el konulmuştu. Böylece Eston topraklarında Alman toprak beylerinin sayısı iyice artmıştı. Alman toprak lortları ve asilzadeleri sahip oldukları topraklarını genişletip, bu topraklar üzerinde yaşayan Estonlardan aldıkları vergileri artırmışlardı. Eston köylüleri bu vergileri ödeyemediği için yasalar gereği karın tokluğuna, Alman toprak lortları için çalışan işçiler haline gelmişlerdi (Türkdoğan, 2005, 33).

Estonya (Estland) XVIII. yüzyılda ise Rus Çarlığının egemenliğine geçmekteydi (Corum, 2013, 8). Çar Petro ile Çar Katerina arası XVIII. yüzyılın sonlarında Polonya hakimiyetindeki Litvanya’da dahil olmak üzere Estland, Livonya ve tüm Baltık Bölgesi Rus Çarlığı hâkimiyetine girmişti. Fakat Almanların Estland ve Livonya’da, Polonyalıların ise Litvanya’da etkinliği devam ediyordu (Purs, 1994, 24). 1700-1721 yılları arasında Rusya, İsveç, Polonya ve Almanya arasında geçen “Büyük Kuzey Savaşı” sonucu 1721 yılındaki “*Uusikaupunki Anlaşması*” (Nystad) imzalanmıştı. Bu anlaşmaya göre Eston topraklarının büyük bir kısmı Rus egemenliği altına girmişti (Miljan, 2015, XXXII-XXXIV), (Miljan, 2004, 9-10). Bu dönemde Rus Çarlığı, Estland ve Livland’ın İsviçre bölgelerini ele geçirmişti (O’Conner, 2015, XIV). Büyük savaştan sonra Rusya’nın Baltık Bölgesindeki hakimiyeti iyiden iyiye artmıştı. Livonya ve Estonya’yı İsveç’ten para karşılığında satın almasının ardından, Petro yeğeni Anna’yı Veliht Prens ile evlendirdikten sonra Courland (Litvanya bölgesi) üzerinde de etkinliğini iyice artırmıştı (Prothero, 1920, 19). İsveç’in bölgeye gelişi “Büyük Kuzey Savaşının” yaşanmasının öncüsüydü. İsveç Kralının deniz aşırı bir bölgeyi, birleşik bir güce karşı savunması pek mümkün değildi. Büyük Kuzey Savaşının geçtiği Estonya adeta yıkılmıştı

(Haagensen, 2017, 8). İsveç Kralı Demirbaş Şarl, Ruslara mağlûp olunca, 1721’de Estonya’nın hakimiyeti Büyük Petro’ya geçmişti (Akşam, 28 Eylül 1939, 5). Rusların İsveç’i yenerek Estonya ve Baltık Bölgesinde hakimiyeti eline almasında, Osmanlı’nın 1711’de Prut savaşında esir aldığı Rus askerlerini salıvermesinin etkisi bulunmaktaydı. Savaş sonucunda I.Petro ile İsveç Kralı I. Frederik arasında 30 Ağustos 1721 tarihinde “*Nystad Antlaşması*” (*Uusikaupunki*) antlaşması imzalanmıştı. Bu antlaşmayla Estonya da dahil Baltık bölgesinin büyük bir kısmı Rusya’ya devredilmişti (Dilek, 2010, 7) . Bu bölge, İsveç hakimiyetindeki Kuzey Letonya ve Güney Estonya olarak bilinmekteydi. Bunun dışında Ruslar Kuzey Estonya’yı da ele geçirmişti. I. Petro tarafından işgal edilen Estonya’da köylülerin durumu daha da kötüleşmişti (Türkdoğan, 2005, 303). XVIII. yüzyıl Estonya’daki toprak lortlarının adeta altın, Estonların ise karanlık çağı olmuştu. Çünkü Çar, I.Petro toprak sahiplerinin yetkilerini genişletmişti. Bu Eston köylüleri için kölelik ve angarya yani karın tokluğuna toprak sahiplerinin emrinde çalışma demekti (Haagensen, 2017, 8). Bununla birlikte, XIX. yüzyıl Baltık Coğrafyası için bir dönüm noktasıydı. Rus hakimiyeti altındaki bu yüzyılda ekonomideki yapısal değişimler (Eston köylülere arazi satın alma ve yer değiştirme hakkı tanınması) ve Estonların kimlik bilincine varmaları Baltık ülkelerinde milliyetçiliğin doğmasına neden olacaktı. Bu durumda Baltık ülkelerine bağımsızlığın yolunu açan bir durum teşkil edecekti (Purs, 1994, 24).

Eston Kimliğinin ve Eston Milliyetçiliğinin Yükselişi

Rus Çarı I. Petro’dan sonra yönetime gelen Çar Aleksandre, 1804 yılında Eston köylülerine mülkiyet ve miras hakkını tanımıştı (Türkdoğan, 2005, 303). Estland, Livland ve Courland’a köle köylüleri azat etme hakkı getirildi (O’Conner, 2006, 16). Genel olarak 1800’lü yıllar Eston köylülerinin çoğu okuryazar hale gelmesine rağmen henüz politik karar alma süreçlerinde ve toplumun üst katmanlarında yukarıya doğru bir ilerlemeleri yoktu. Bu süreçlere dahil olmak için Baltık Almanlarından olmak gerekmektedir. Henüz Estonlar aydınlanma çağına girmemiş olsalar bile ortaya çıkan “*kardeşlik, özgürlük ve eşitlik*” gibi kavramlar Baltık Almanlarının otoritesini ufalamaya başlamıştı. Özellikle 1820’li yıllardan sonra Estonların kölelikten kurtulması ve bir soy ismi alması, yani bir kimliğe bürünmeleri adına atılan adımlar, Estonya’nın bir ulus devlet yaratmasının temellerini oluşturmaktaydı. Ulusal kimliği oluşturmada ortaya çıkan bir diğer destek ise Estonların “*Kalevipoeg*” adlı destanlarının (*Friedericht Reinhold*) Estonca olarak yazılmasıydı. Bu gelişmelere ilave olarak ekonomide de bir toparlanma yaşanmaya başlamıştı. Ekonomideki bu durum insanların özgüvenini yerine getirmişti. Bu özgüven köle olan Estonya toplumunu Estonyalı

yapmayı sağlamıştı (Haagensen, 2017, 9). Bu nedenle 1800-1900 arası Estonya'nın “aydınlanma” veya “ulusal uyanış” dönemi olarak adlandırılmıştı (Mossolova & Raju, 2004, 17). Bu nedenle Estonlar için XIX. yüzyıl ayrı bir anlam ifade etmekteydi. O da bağımsız bir toplum olmanın temellerinin atıldığı “ulusal uyanış” döneminin yaşanmasıydı. Estonlara bir millet ve devlet olma yolunu açan en önemli enstrüman olan Eston kimliği bu dönemde oluşturulmuştu. Estonlar ulusal bilinçlerini artırarak bir Eston kimliği altında toplanabileceklerini bu dönemde fark etmişlerdi (Corum, 2013, 9). Eston milliyetçiliği duygusu XIX. yüzyılın ortalarından itibaren ortaya çıkmaya başlamıştı. Bu dönem Estonların folklorik, dilsel ve antropolojik olarak gelişimi açısından dönüm noktasıydı. Eğitimli Estonlar Alman kaynaklarından milliyetçilik fikirlerini özümsemeye başladı. Bu milliyetçilik fikirleri Eston halkına aktarıldı. Böylece bu milliyetçilik fikirleri Eston milliyetçiliğinin uyanmasına neden olmuştu (Purs, 1994, 24).

Rus imparatoru III. Aleksander Baltık Bölgesine yönelik yayılmacı politikalar izlemeye başladığı için Estonlar ve Letonyalılar XIX. Yüzyılın sonlarına “Ruslaştırma” dönemi demekteydi. Bu dönemde okullarda, üniversitelerde ve yönetimde Rusça zorunlu hale gelmişti (Rimestad, 2012, 63). XIX. Yüzyılda Estonlar ve diğer Baltık ülke halkları birkaç kere Rus rejimine isyan ettiyse de Çar askerleri bütün kuvvetleri ile yüklenerek hakimiyetlerini yenilemişlerdi. Estonlar Ruslaştırma hareketlerine maruz kalmadan kurtulamamışlardı (Akşam, 28 Eylül 1939, 5).

1881-1904 yılları Ruslaştırılma asimilasyon dönemi olarak adlandırılmış, bu dönemde Baltık bölgesine Ruslaştırma politikaları uygulanmış olsa da (O'Conner, 2015, XV), (Miljan, 2015, XXXV-XXXVI), (Miljan, 2004, 12). Estonlar, XIX. Yüzyılda, ciddi kazanımlar elde etmişti. Örneğin, 1816-1819 yıllarında Estonyalılar kendi insanlarından ve tarihlerinden bahsetme hakkını elde ettiler, kölelikleri sona erdi. Estonyalılara mülkiyet hakkı verildi. Köylülerin %2-3'ü malikânelerdeki kölelikten kurtarıldı (BOA, HR, SYS, 2679, 86). Kültürel açıdan da önemli gelişmeler yaşanmaktaydı, 1820'de bir gazete Estonce dilinde yayına başlamıştı. 1869'da Estonya'da ilk defa bir festival düzenlenmişti (O'Conner, 2015, XV). Bu festival ve özellikle bu festivaldeki şarkı yarışması birlik duygusunu ve hatta farklı grupların bir geleneğin kültürün unsuru oldukları duygusunu ortaya çıkararak güçlerini birleştirmelerini sağlamıştı (Haagensen, 2017, 9).

Rus Çarları tarafından 1866 yılında toprak beylerinin köylüleri dövme ve yargılama hakkı 1868 yılında angarya da kaldırılmış olsa da, tüm bunlar Estonların 1887 yılından itibaren Ruslaştırılmaya başlanmasına mani olamamıştı (Türkdoğan, 2005, 303). Çar II.Nikolas döneminde 1894-1917 yılları

arasında Estonya'nın Ruslaştırılması süreci devam etmişti (Prothero, 1920, 22). 1905'deki Rus Devrimi Estonya'yı adeta süpürmüştü. Estonyalılar meclis ve basın özgürlüğü, evrensel imtiyazlar ve ulusal özerklik çağrısında bulundular. 1905'deki bu yükseliş acımasız bir şekilde bastırıldı ve Estonyalıların kazanımları minimum seviyeye çekildi. 1905-1917 arasında devam eden bu gerginlik Estonyalıların ulusal bir devlet olma yolunda ilhamlarını daha ileri bir seviyeye taşıdı (Coleman, 2015, 8). 1905 yılında Rusya'da yaşanan sosyalist devrim Alman lortlarının sonunu getirmiş olsa da sosyalizmin özel mülkiyete karşı gelmesi nedeniyle sosyalist fikirler Estonlar arasında benimsenmemişti (Purs, 1994, 24). Esasında bu tarihte Eston halk ile asker arasındaki çekişmenin kanlı bir çatışmaya dönmesi ile kırsaldaki toprak sahiplerinin yok edilmesi gibi olaylara Çar'ın verdiği beceriksiz tepki Eston milliyetçiliğinin radikalleşmesine neden oldu (Haagensen, 2017, 10). Estonlar eğitim seviyelerini ve bilgi birikimlerini ve becerilerini artırmaya başladı. Entelektüel bir yapıya bürünen Eston köylü sınıfı, kendi içinden seçtiği kişilerle birlikte ülkenin yönetimini ele aldı. Rusya'daki Bolşevik kaosun yarattığı belirsizlik sayesinde Estonlar Kasım 1917'de yönetimi ele geçirdi. Kendi hükümetlerini kurma hakkını kullandılar ve kendilerini bağımsız bir devlet olarak görerek, 24 Şubat 1918'de bağımsızlığını ilan etmişlerdi (BOA, HR,SYS, 2679, 87). Estonya ve Estonlar için 1917-1918 yılları bağımsızlığa giden dönüşümün hızlandığı bağımsızlık bildirisinin hazırlandığı bir dönemdi (O'Conner, 2015, XV), (Miljan, 2015, XXXV-XXXVI). Konstantin Pats ve Jaan Tonisson ve diğer bazı aktivistler ve iyi eğitilmiş radikallerin oluşturduğu grup arasında Estonya kamu kültürü farklı politik görüşlerin çatışması içerisinde olgunlaşmıştı. Bu olgunlaşma da ulusal hareketin bir politikaya bürünmesine ve politik olgunlaşmaya neden olmuştu. Çeşitli yazılı kaynaklar ve konuşmalardan açıkça anlaşıldığı gibi, Estonya için ideal politik yapının ulusal ve bölgesel bir özerk yapı olduğu görülmektedir. 1905 yılında federalizme dönen Rusya, Estonya'ya özerklik vermişti. 1905 yılı sonbaharında Estonya yerel meclisi Baltık Alman "Bürgermüsse" kulübünün salonunda ilk toplantısını yapmıştı. Estonya'nın bu toplantısında, politik olarak sol kanat radikalleşmiş ve toplantı yarıda kalmıştı. Radikal sol kanat ve diğer gruplar toplantılarını Tartu Üniversitesinin salonunda yapmaya devam etmişti. Gerek Bergermüsse ve gerekse Tartu Üniversitesinde yapılan toplantılarda ulusal bölgesel özerklik fikri kendisine tüm kesimlerden ve halktan destek bulmuştu (Jansen, 2004, 100). Bu süreçten önce 1906-1907'de II. Kaiser Wilhem'in Rusya'ya savaş ilan etmesi sonrasında başlayan savaşta Estonlar Rusya'yı desteklemiş hatta Rus ordusunda asker olarak savaşmışlardı. Ancak savaş esnasında Baltıkların Rusya'ya karşı tavırları, Almanya'nın işgal başlatması ve Rusya'da 2 defa devrim olması nedeniyle Estonların Ruslara bakışları değişmişti. Woodrow Wilson'un dile getirdiği azınlıkların "self-determinasyon"

yani kendi geleceklerini kendilerinin tayin etme hakkını kullanması için Baltık devletlerine çağrı yapılmaktaydı. Rusya'nın bu kötü gidişi nedeniyle, yaşanan 1917 Devrimi sonrasında Rusya, Almanya ile Brest-Litovsk Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştı. Estonya'da Rusya ve Almanya arasındaki bu kargaşadan ve Rusya'daki Bolşevik Devriminden istifade ederek 24 Şubat 1918 tarihinde Bağımsızlığını ilan etmişti (O'Conner, 2006, 20-21). Bu dönemin arkasından Estonlar 1918-1920 yılları arasında bağımsızlık savaşı dönemi olarak adlandırılan döneme girecek ve 1920 yılında tamamen bağımsızlığını elde edecekti (O'Conner, 2015, XV), (Miljan, 2015, XXXV-XXXVI). Bu dönemde de yine Estonya'da milliyetçiliği artıran ve bir ulus devlet olma fikrini güdüleyen başka gelişmelerde yaşanmıştı. Bunlardan birisi Estonya'da yapılan toprak reformuydu. Estonya bağımsızlık bildirisinden sonra tekrar Almanların ve Bolşeviklerin istilasına uğramıştı. Estonlar bir yandan bu istilaya karşı koymaya çalışırken diğer yandan anayasa meclisi önemli bir adım atarak radikal bir kararla 1919 yılında toprak reformunu yapmıştı. Reformla birlikte 2 milyon hektar alana sahip bine yakın gayrimenkul (bunların %96'sına Alman soyluları sahipti) millileştirilerek halk arasında bölüştürüldü (Frucht, 2005, 76). Eston toprak reformunun yapılması Estonların inançlarını canlandırmıştı (Vesterinen, 1922, 7) (BOA,HR,SYS, 2679,87). Çünkü toprak reformuyla Almanların elindeki topraklar savaşa katılan Estonlara ve köylülere verilecekti. Bu durum Estonlar'daki milliyetçiliği artırarak, dağınık birliklerin Eston kimliği altında birbirlerine yakınlaşmasını ve birlikte hareket etmesini sağlamıştı. Estonların savaşmak için ilave bir gayesi olmuştu. Bu motivasyon Estonyalıların Almanlara ve Bolşeviklere üstünlük sağlamasında önemli bir rol oynamıştı (Vesterinen, 1922, 59) (BOA,HR,SYS, 2679,139). Ancak bununla birlikte yapılan toprak reformu, özel mülke dayanan toprak sahiplerini ve sahipliğini yarattığı için Estonlar arasında komünizmin benimsenmesine engel olmuştu (Vesterinen, 1922, 19) (BOA,HR,SYS, 2679,99). Yine bağımsızlık savaşı öncesi, Birinci Dünya Savaşı ve Çarlık Rejiminin çökmesini izleyen süreç Estonya milliyetçiliği ve Eston ulus devleti için önemli bir dönüm noktasıydı. Birinci Dünya Savaşı arifesine gelince savaşa eşlik eden gelişmeler çerçevesinde (milliyetçilik fikirleri, Rusya'daki kargaşa v.s.) Estonya'da ülke çıkarları doğrultusunda diğer ülkelerle savaşma ve bağımsız bir ülkeye sahip olma fikri olgunlaşmıştı. Çok sayıda Avrupa ülkesi bağımsızlığı ve özgürlüğü için savaşıyordu. Bu durum Estonlara da bir ilham kaynağı olmuştu (Nutt, 2007, 21). Genel olarak XII.-XIX. Yüzyıllar arası dönemde Estonlar ve diğer Baltık ülkeleri Baltık denizine hakim olmak isteyen Danimarkalılar, Almanlar, İsveçliler ve Ruslar tarafından işgale uğramıştı. Ancak kendi yurtlarında 2000 yıldan beri var olan Estonlar en çok ve en son Rus hakimiyeti altında kalmışlar yine bağımsızlıklarını da 1920 senesinde Ruslara karşı elde etmişlerdi (Pusta, 1953a, 182). Bolşevik Rusya ile Estonya

arasında 2 Şubat 1920 tarihinde Tartu'da (Dorpat) imzalanan Tartu/Dorpat Antlaşması ile Estonya bağımsızlığını kesin olarak elde etmişti (Pusta, 1953b, 169).

Sonuç

Estonlar Avrupa'da varlığını sürdüren en eski milletlerden birisi olarak köklü bir tarihe ve kültüre sahipti. Estonların yaşadığı bölgenin jeopolitik önemi nedeniyle, Eston topraklarının bölgedeki Alman, Danimarka, İsveç ve Rusya gibi güçler tarafından sürekli olarak işgal edilmesine neden olmuştu. Milattan önce Baltık Bölgesine yerleşmiş olan “Estler” yani Estonyalılar, çömlek seramik zanaatıyla uğraşmaktaydı. Estonlar, tarımla uğraşmış kendi kendisine yeten bir tarım politikası izlemişti. Her aile kendi ihtiyaçları çerçevesinde tarım ve hayvancılık ile uğraşmıştı. Bu çerçevede, Estonların çömlekçilik ve seramik işiyle uğraşması, dil olarak Fin-Uygur dil ailesinden gelmesi, Ural-Altay bölgesinden geldikleri yönünde bazı iddiaları ortaya çıkarmaktaydı. Hatta bazılarının göre yapılan kemik analizlerine ve kültürel araştırmalara göre Estonların, Fin-Uygur halklarıyla aynı kemik yapısına sahip olduğu ileri sürülmekteydi. Bu nedenle Estonların Ural-Altay Dağları etrafında yaşamaktayken Baltık Denizi kenarlarına yerleştiği tezi de güçlenmekteydi. Estlerin, filolojik, antropolojik ve kültürel olarak Altay dağları eteklerinde yaşayan halklardan olduğunu veya en azından bu halklarla etkileşim içinde olduğunu söylemek bu açıdan mümkün olmaktadır. Estler, tarihsel süreç içerisinde Danimarkalılar, İsveçler, Almanlar, Ruslar gibi pek çok milletin istilasına uğramışlardı. Estonya da sürekli olarak bu hakimiyet alanının ve hakimiyet mücadelesinin odağında yer almıştı. Özellikle Alman şövalyeleri döneminde, haçlı seferlerinin de etkisiyle Estonlar Hristiyanlaştırılmaya başlamıştı. 1700'lü yılların ilk dönemlerinde Estler, Estonca ve Eston kültürünü canlandırma imkanı bulmuştu. Özellikle ana dilde eğitim, Tatu Üniversitesinin ve Tartu matbaasının kurulması, Estonların uyanışında önemli katkı sağlamıştı. Estoncanın gelişmesi bir Eston kimliğinin oluşmasını sağlamış bu kimliğin oluşması ise, Estonların bağımsızlık mücadelesini kazanmasına yardımcı olmuştu. Eston kimliğinin oluşması kadar önemli olan bir diğer unsur da Eston milliyetçiliğinin oluşmasıydı. Özellikle XIX. yüzyılın yarısından itibaren Eston kimliği yanında Eston milliyetçiliği de oluşmuştu. Yine Avrupa'da başlayan reform hareketlerinin kilisenin etkisini azaltarak özgür düşüncenin önünü açması da Eston milliyetçiliğinin ve kimliğinin oluşmasında önemli bir etken olmuştu. Benzer şekilde Eston okur yazar kesimi Almanca eserlerdeki milliyetçilik fikirlerini alarak milliyetçilik fikrini halka aktararak Eston milliyetçiliğinin oluşmasında önemli katkı sağlamıştı. Birinci Dünya Savaşı öncesi ortaya çıkan milliyetçilik akımı da yine Es-

ton milliyetçiliğinin güçlenmesi açısından olumlu etki yapmıştı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise ortaya çıkan Wilson İlkeleri çerçevesinde “self-determinasyon” yani ülkelerin kendi kaderini çizme prensibi de işgal altında yaşayan diğer milletlerde olduğu gibi Estonlar'da da milliyetçilik ve ulus devlet fikrini güçlendirmişti. Estonya'da yapılan toprak reformu da Eston milliyetçiliğini artırarak, Estonların bağımsız bir Estonya için savaşmalarına etki etmişti. Toprak reformu bağımsızlık savaşının kazanılmasında Estonlara bir motivasyon kaynağı olmuştu. Bu reform, dağınık Eston birliklerini Eston milliyetçiliği etrafında birleştiren bir unsur olmuştu. Gerek Eston kimliği gerekse de Eston milliyetçiliği Estonya'nın bağımsızlığını elde etmesinde önemli bir rol oynamıştı. Estonlar, milattan önce Altay Dağlarının eteklerinden Baltık Denizi Bölgesine gelerek, Avrupa'da uzun yıllar boyunca varlığını sürdürmüş milletlerden biri olma başarısını göstermişti. Pek çok saldırı ve istilaya maruz kalmış ve farklı milletlerin egemenliği altında yaşamak zorunda kalmış olsalar da Estonlar kendi kimliklerini koruyarak sonunda 1920 yılında bağımsız bir devlet olmayı başarmışlardı.

Kaynaklar

- Coleman, D. Y. (2015). *In chief of country watch, Estonia*. Country Watch Inc. Houston Texas: Country Review.
- Corum, S. J. (2013). *The security concerns of Baltic states as a NATO allies*. Carlisle PA: United States Army War College and Strategic Studies Institute Press.
- Dilek, M. S. (2010). Atatürk dönemi Türk Eston ilişkileri. *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*(12), 5-29.
- Dini, U. P. (2014). *Foundations of Baltic languages* (R. E. R. Milda B. Richardson, Trans.). Vilnius.
- Frucht, R. (2005). *Eastern europe an introduction to the people lands and culture* (Vol. 1; R. Frucht, Ed.). California, Colorado, Oxford England: ABC Clio Publication.
- Genç, R. (2002). *Türk dünyası tarihi* (No. 15). Bişkek: Kırgızistan-Manas Üniversitesi Yayınları. (Yardımcı Ders Kitapları Serisi S7)
- Haagensen, M. (2017). *Estonian history in pictures*. Tallinn: Essti Instituut.
- Jansen, E. (2004). *The national awakening of the Estonian nation* (J.-J. Subrenat, Ed.). Amsterdam-New York: Radopi.
- Laur, M. (2000). *History of Estonia*. Tallinn: Avita Publisher.
- Miljan, T. (2004). *Historical dictionary of Estonia*. Landham Maryland and Oxford: The Scarecrow Pres Inc.
- Miljan, T. (2015). *Estonia, rowman and littlefield, plymouth*. England: The Scarecrow Pres Inc.
- Mossolova, A., & Raju, L. (2004). An international, guide Estonia. In *Estonia identity and*

independence. Tallinn: As Ecoprint.

- Nutt, M. (2007). *The establishment and restoration of estonia Independence and the development of Estonia foreign relations*. Tallinn: Estonian Ministry of Foreign Affairs Yearbook 2007.
- O'Conner, K. C. (2006). *Culture and customs of the Baltic states*. Westport, Connecticut: Greenwood Press.
- O'Conner, K. C. (2015). *History of Baltic state*. LLC, Santabarbara, California: Greenwood ABC-CLIO.
- Özden, N. (2009). A few notes on the comparative history of Estonia. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 6(21), 1-11.
- Prothero, G. W. (1920). *Courland, livonia and Esthonia* (No. 50). London: H.M. Stationery Office.
- Purs, A. (1994). Towards on independent future the baltic states three years on. *Origins*, 2(3), 23-28.
- Pusta, K. R. (1953a). Baltık'tan boğaziçine hürriyet cephesi (İlhan Lütem, Trans.). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(1), 182-193.
- Pusta, K. R. (1953b). Estonya'nın sovyetleştirilmesi (İlhan Lütem, Trans.). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(1), 169-181.
- Raun, T. U. (2001). *Estonia and estonians*. Stanford University, California: Hoover Institution Pres.
- Rimestad, S. (2012). *The challenges of modernity to the orthodox church in Estonia and Latvia (1917-1940)*. Frankfurt: Peter Lang GmbH.
- Türkdoğan, O. (2005). *Kars'ta bir etnik grup, malakanların toplumsal yapısı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Vesterinen, E. (1922). *Agricultural condition in Esthonia: A short survey*. Helsinki: Tietosanakirja-Osakeyhtiö.

Arşiv Belgeleri

- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Belge No: HR,SYS-02679-00001-083,
Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Belge No: HR,SYS-02679-00001-084,
Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Belge No: HR,SYS-02679-00001-085,
Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Belge No: HR,SYS-02679-00001-086,
Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Belge No: HR,SYS-02679-00001-087,
Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Belge No: HR,SYS-02679-00001-099,
Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Belge No: HR,SYS-02679-00001-139,

Gazete Haberleri

Sovyetlerle ihtilaf halinde bulunan Estonya, Akşam, 28 Eylül 1939, Sayı 7521.